

МІЖНАРОДНА АСОЦІАЦІЯ ІСТОРИКІВ ПРАВА

(Сторінки історії)

На цьому електронному носії представлено матеріали історико-правових конференцій, що проводилися за ініціативою унікальної громадської організації – Міжнародної асоціації істориків права.

Створення Міжнародної асоціації істориків права було своєрідною відповіддю наукової громадськості на ті запити, які висувало суспільство до нашої фахової спільноти. Зокрема, стрімкий розвиток історико-правової науки розпочався ще у роки так званої перебудови на тлі помітного зростання суспільного інтересу до «білих плям» історії, а після проголошення незалежності України та інших колишніх радянських республік він помножився на природне прагнення правознавців до пошуку коренів своєї національної самобутності та ідентичності.

У ці роки лави дослідників історії держави і права поповнили десятки нових освітян і науковців. Чимало з них не мали фахової юридичної освіти, оскільки новоутворені навчальні заклади за браком відповідних кадрів активно рекретували на правознавчі кафедри представників суміжних спеціальностей, передусім істориків та філософів. Методологічні орієнтири було втрачено, грань між історією держави і права та суспільною («чистою») історією майже зникла і вітчизняна історико-правова наука почала втрачати своє «юридичне обличчя».

Саме у таких умовах група однодумців, викладачів Університету внутрішніх справ МВС України (нині – Харківський національний університет внутрішніх справ) та науковців Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України (Л. О. Зайцев, І. Б. Усенко, В. А. Чехович та О. Н. Ярмиш) дійшла висновку про необхідність створення фахової громадської організації, яка сприятиме узгодженню творчих позицій вітчизняних істориків держави і права, вдосконаленню методологічного інструментарію відповідних досліджень, протидії появі низькоякісних історико-правових дисертацій, монографій та інших наукових праць.

Першим реальним кроком на цьому шляху стало проведення в Харкові Університетом внутрішніх справ МВС України 17–18 травня 1996 р. науково-практичного семінару «Проблеми історії держави і права». Серед учасників цього семінару були (тут і далі прізвища подаються у послідовності виступів) О. Н. Ярмиш, А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, І. Б. Усенко, В. Є. Кириченко, І. П. Сафронова, О. М. Атоян, О. І. Левченков, Л. О. Зайцев, О. А. Гавриленко, С. І. Посохов, С. К. Бостан, О. Л. Копиленко, В. Д. Гончаренко, О. О. Волошко, О. Ф. Скакун та інші нині широко відомі українські вчені. У роботі семінару взяли участь також професор Академії МВС Російської Федерації Р. С. Мулукаєв, ректор Регіонального відкритого інституту (м. Курськ) В. М. Петров та проректор цього навчального закладу В. В. Раков.

Запланований збірник доповідей цієї конференції так і не побачив світ, але коротке повідомлення про неї було опубліковано у виданні «Вісник Університету внутрішніх справ» (Вип. 1, X., 1996, с. 179–180). У цьому повідомленні, зокрема, зазначалося, що для «координації наукових досліджень, узагальнення та обміну досвідом викладання історико-правових дисциплін» було прийнято рішення утворити Асоціацію істориків права.

Наступного року історики права запланували провести семінар, присвячений фундаментальній проблемі джерел права, але у контексті рішення Верховної Ради України про заходи щодо відзначення 80-річчя українського парламентаризму керівництвом Університету внутрішніх справ було вирішено замість семінару організувати наукові читання «Український парламентаризм: історія, сучасність, перспективи». Такі читання відбулися за спільної участі істориків права і окремих конституціоналістів під головуванням відомого правника, а на той час заступника голови Верховної Ради України В. Л. Мусіяки. В інформаційному повідомленні про цю конференцію можна побачити й деякі нові прізвища доповідачів з грона істориків права, зокрема В. О. Румянцева та О. М. Анохіна.

Третій традиційний семінар істориків держави і права України (так його було визначено у програмі) «Джерелознавчі проблеми історико-правових досліджень відбувся в Харкові 12–13 червня 1998 р. На цей раз «титкульними засновниками» заходу були не лише Університет внутрішніх справ МВС України, а й Інститут держави права ім. В. М. Корецького НАН України. Серед учасників семінару з'явилося Н. М. Крестовська, І. В. Музика, І. М. Грозовський, С. М. Тимченко, Т. І. Бондарук, К. А. Вислобов, О. М. Волощенко, С. В. Петков, О. М. Головка, О. В. Тимошук, П. В. Рекотов та ін..

У другий робочий день семінару було проведено Установчі збори «Асоціації істориків держави та права, політичних та правових вчень» (назва подається згідно з програмою). Головував на цих зборах І. Б. Усенко. Пропозицію щодо керівних органів вніс Л. О. Зайцев. Президентом Асоціації обрали першого проректора з наукової роботи Університету внутрішніх справ О. Н. Ярмиша, віце-президентом – завідувача відділу Інституту держави права ім. В. М. Корецького НАН України І. Б. Усенка, а вченим секретарем – доцент кафедри теорії та історії держави і права Університету внутрішніх справ В. Є. Кириченка.

Наступна зустріч істориків права відбулася на базі Кримського факультету Університету внутрішніх справ 26–30 травня 1999 р. в Сімферополі та Алушті зі статусом Міжнародної науково-практичної конференції «Державно-правові проблеми Північного Причорномор'я: Історія та сучасність». Більшість нових учасників вже традиційних форумів склали викладачі кримських навчальних закладів (Ю. Ф. Прадід, П. І. Гарчев, В. Ю. Ганкевич, О. М. Редькіна, Л. М. Підкоритова та ін.). Матеріали цієї конференції згодом було опубліковано у 7 випуску (у трьох частинах) видання «Вісник Університету внутрішніх справ» за 1999 рік.

Вперше серед співорганізаторів конференції було зазначено і Міжнародну асоціацію істориків права (МАІП), яка на той час ще перебувала у процесі її офіційної державної реєстрації. Принагідно зауважимо, що за ці

роки провідними іноземними партнерами українських істориків права стали науковці Регіонального відкритого соціального інституту (м. Курськ), присутність яких серед засновників забезпечила міжнародний статус громадської організації.

Невдовзі МАІП буда зареєстрована Міністерством юстиції України як міжнародна громадська організація 27 січня 2000 р. (реєстраційний номер 1313, позиція № 1091 у чинному реєстрі громадських організацій).

Згідно з затвердженим статутом Міжнародна асоціація істориків права (International Association of Historians of Law) – добровільне самоврядне об'єднання істориків права та інших фахівців, які професійно займаються проблемами права.

До складу МАІП входять фахівці з історії права та спеціалісти з інших галузей права, якщо їхні професійні інтереси мають історико-правове спрямування.

МАІП покликана забезпечити розвиток і поширення історико-правових знань та використання досягнень науки в справі розвитку права. З цією метою МАІП сприяє подальшому розвитку історико-правової науки, відмежуванню від ідеологічних нашарувань та перетворення її в одну з провідних галузей юридичної науки. Налагоджує творчі зв'язки з міжнародними історико-правовими організаціями, вивчає досвід зарубіжних країн. Входить з науково обґрунтованими ініціативами та пропозиціями з питань удосконалення правових основ держави, здійснює історико-правову експертизу проектів законів та підзаконних правових актів; сприяє історико-правовій освіті депутатів, державних службовців та працівників правоохоронних органів.

Основою МАІП є регіональні осередки, які створюються за територіальною ознакою за наявності не менше трьох осіб, які мають право бути членами асоціації. Найчисленніші осередки МАІП нині існують у Києві, Харкові, Львові, Сімферополі, Одесі та Курську.

Вищий орган МАІП – загальні збори членів, які скликаються раз на два роки. Збори обирають президента, першого віце-президента, віце-президента, відповідального секретаря, членів правління (президії) та ревізійну комісію.

Після офіційної реєстрації МАІП провела ще три наукових форуми у форматі історико-правових читань у Алушті (2000 р.), Львові (2001 р.) і Курську (2002 р.). Діяльність Асоціації вийшла за межі Університету внутрішніх справ і його філій, набула всеукраїнського і навіть міжнародного характеру.

Вагомий внесок у розвиток МАІП зробив декан юридичного факультету Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського О. В. Тимошук. За його ініціативою від часу проведення 2002 року VIII історико-правової конференції «Юридична біографістика: історія, сучасність та перспективи» у м. Феодосія Таврійський національний університет став головним організатором традиційних вересневих форумів МАІП у Криму, яку з щорічних історико-правових читань трансформувалися у всеукраїнські, а згодом і в міжнародні наукові конференції. Водночас матеріали конференцій стали регулярно видаватися окремими збірками.

Разом з тим загальний інтерес до діяльності МАІП сприяв тому, що від 2003 р. її конференції стали відбуватися двічі на рік: восени в Криму, а весною в одному з інших регіонів України (довідка про всі конференції МАІП додається).

При цьому свідомо оминалися Київ і Харків, де були головні осередки МАІП, і віддавалася перевага тим населеним пунктам, проведення в яких історико-правової конференції зможе дати певний імпульс розвитку відповідних досліджень у місцевих вищих навчальних закладах. Водночас традиційною складовою цих конференцій стало ознайомлення членів МАІП з історичною спадщиною регіону, відвідання архівів, бібліотек, музеїв, визначних пам'яток історії та культури. Останнім часом збільшується і кількість іноземних членів Асоціації.

Враховуючи збільшення масштабів діяльності МАІП було вирішено розширити склад її керівних органів і у 2005 р. І. Б. Усенко був обраний першим віце-президентом МАІП, а О. В. Тимощук – віце-президентом МАІП.

Від 2007 р. усі заходи МАІП здійснюються у співпраці з секцією історії держави і права Наукової ради НАН України з координації фундаментальних правових досліджень (голова секції – І. Б. Усенко), а від 2010 р. – також у погодженні з Комісією історії українського права при Президії НАН України (голова – Ю. С. Шемшученко).

На додаток до власних конференцій МАІП стала активно підтримувати усі вітчизняні конференції історико-правового спрямування, долучатися до створення історико-правових секцій на інших конференціях.

Окрім того, під грифом МАІП побачили світ деякі монографії, навчальні посібники, наукові доповіді та бібліографічні покажчики.

Випуск у світ повного зібрання матеріалів конференцій МАІП на електронному носії започатковує новий напрям діяльності Асоціації – інформаційне забезпечення її членів, створення електронної історико-правової бібліотеки.

Концепція цього видання і її безпосередня технічна реалізація належать члену МАІП, науковому співробітнику відділу історико-правових досліджень Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, директору компанії «Архівні інформаційні системи» К. А. Вислобокову. Відповідальний редактор-упорядник – І. Б. Усенко.

Авторські права зберігаються за авторами матеріалів і Міжнародною асоціацією істориків права.

Електронне видання не має комерційного характеру і поширюється виключно серед членів МАІП.

І. Б. Усенко, перший віце-президент МАІП

ПЕРЕЛІК КОНФЕРЕНЦІЙ, НАУКОВИХ ЧИТАНЬ І СЕМІНАРІВ МІЖНАРОДНОЇ АСОЦІАЦІЇ ІСТОРИКІВ ПРАВА

Науково-практичний семінар «Проблеми історії держави і права» (Харків, 17–18 травня 1996 р.). Заклад-господар – Університет внутрішніх справ МВС України. У програмі – 44 доповіді. Матеріали семінару не було опубліковано.

Наукові читання «Український парламентаризм: історія, сучасність, перспективи» (Харків, 17–18 травня 1997 р.). Заклад-господар – Університет внутрішніх справ МВС України. У програмі – близько 40 доповідей. Матеріали читань не було опубліковано.

Третій традиційний семінар істориків держави і права України «Джерелознавчі проблеми історико-правових досліджень» (Харків, 12–13 червня 1998 р.). Заклад-господар – Університет внутрішніх справ МВС України. У програмі – 44 доповіді. Матеріали семінару не було опубліковано.

Міжнародна науково-практична конференція «Державно-правові проблеми Північного Причорномор'я: Історія та сучасність» (Сімферополь – Алушта, 26–30 травня 1999 р.). Заклад-господар – Кримський факультет Університету внутрішніх справ МВС України. У програмі – 73 доповіді. Матеріали конференції було опубліковано у спеціальному випуску видання «Вісник Університету внутрішніх справ».

V щорічні історико-правові читання «Актуальні проблеми історіографії історії держави і права (Сімферополь – Алушта, 3–5 жовтня 2000 р.). Заклад-господар – Кримський факультет Університету внутрішніх справ МВС України. У програмі – 66 доповідей. Матеріали читань не було опубліковано.

VI щорічні історико-правові читання «Наступність у праві та юридичній науці» (Львів, 28–29 вересня 2001 р.). Заклад-господар – МАІП (за підтримки Державної податкової адміністрації України в Львівській області). У програмі – 54 доповіді. Матеріали читань не було опубліковано.

VII щорічні історико-правові читання «Історія держави і права України і Росії: погляд з XXI ст.» (Курськ, 17–18 травня 2002 р.), доповідь. Заклад-господар – Регіональний відкритий соціальний інститут (Росія). У програмі – 38 доповідей. Матеріали читань не було опубліковано.

VIII історико-правова конференція «Юридична біографістика: історія, сучасність та перспективи» (Феодосія, 15–18 вересня 2002 р.). Заклад-господар – Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. У програмі – 62 доповіді. Опубліковано матеріали конференції.

IX історико-правова конференція «Юридична наука та освіта: історія, сучасність, перспективи» (Рівне, 6–8 червня 2003 р.). Заклад-господар – Рівненська філія Київського університету права. У програмі – 77 доповідей. Опубліковано матеріали конференції.

X історико-правова конференція «Історико-правові проблеми автономізму та федералізму» (Севастополь, 22–24 вересня 2003 р.). Заклад-господар – Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. У програмі – 78 доповідей. Опубліковано матеріали конференції.

XI історико-правова конференція «Місцеві органи державної влади та самоврядування: історико-правовий аспект» (Суми, 16–18 квітня 2004 р.), Заклад-господар – Сумська філія Національного університету внутрішніх справ. У програмі – 101 доповідь. Матеріали конференції було лише частково зібрано і опубліковано місцевими організаторами без погодження з керівництвом МАІП.

XII Міжнародна історико-правова конференція «Етнонаціональні чинники в історії державно-правового будівництва» (Бахчисарай, 10–13 вересня 2004 р.). Заклад-господар – Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. У програмі – 95 доповідей. Опубліковано матеріали конференції.

XIII історико-правова конференція «Право в системі соціальних норм: історико-юридичні аспекти» (Чернівці, 20–22 травня 2005 р.). Заклад-

господар – Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. У програмі – 101 доповідь. Опубліковано матеріали конференції.

XIV Міжнародна історико-правова конференція «Міграційні процеси в Україні і світі: історико-юридичні аспекти» (Севастополь, 4–7 вересня 2005 р.). Заклад-господар – Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. У програмі – 104 доповіді. Опубліковано матеріали конференції.

XV Міжнародна історико-правова конференція «Генеza держави і права: історико-теоретичні аспекти» (Запоріжжя, 2–4 червня 2006 р.). Заклад-господар – Запорізький національний університет. У програмі – 73 доповіді. Опубліковано збірку тез доповідей конференції.

XVI Міжнародна історико-правова конференція «Природа, право і держава: історико-юридичні аспекти» (Ялта, 15–18 вересня 2006 р.). Заклад-господар – Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. У програмі – 90 доповідей. Опубліковано матеріали конференції.

XVII Міжнародна історико-правова конференція «Регіональні аспекти історико-правових досліджень» (Донецьк – Святогірськ, 31 травня – 3 червня 2007 р.). Заклад-господар – Донецький юридичний інститут Луганського державного університету внутрішніх справ. У програмі – 102 доповіді. Опубліковано матеріали конференції.

XVIII Міжнародна історико-правова конференція «Проблеми протидії злочинності: історико-правовий аспект» (с. Стерегущє, Автономна Республіка Крим, 13–17 вересня 2007 р.). Заклад-господар – Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. У програмі – 123 доповіді. Опубліковано матеріали конференції.

XIX Міжнародна історико-правова конференція «Інтеграційні процеси в історії права, держави, юридичної думки та правоохоронної діяльності» (с. Гута, резиденція «Синьозора», 15–18 травня 2008 р.). Заклад-господар – Прикарпатський юридичний інститут Львівського державного університету

внутрішніх справ. У програмі – 87 доповідей. Матеріали конференції через зміну керівництва базового закладу зібрано лише частково і не опубліковано.

XX Міжнародна історико-правова конференція «Земля і земельні відносини в історії права, держави і юридичної думки», (Судак, 25–28 вересня 2008 р.). Заклад-господар – Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. У програмі – 134 доповіді. Опубліковано матеріали конференції.

XXI Міжнародна історико-правова конференція «Категорії, поняття і терміни історико-юридичної науки» (Миколаїв, 23–26 квітня 2009 р.), Заклад-господар – Чорноморський державний університет ім. Петра Могили. У програмі – 117 доповідей. Опубліковано матеріали конференції.

XXII Міжнародна історико-правова конференція, присвячена пам'яті віце-президента Міжнародної асоціації істориків права професора О. В. Тимощука (сmt. Миколаївка, Автономна Республіка Крим, 17–20 вересня 2009 р.), Заклад-господар – МАП (за підтримки родини О. В. Тимощука). У програмі – 136 доповідей. Матеріали конференції опрацьовуються.

XXIII Міжнародна історико-правова конференція «Методологічні проблеми історико-правових досліджень» (Алушта, 24–26 вересня 2010 р.) Заклад-господар – Кримський економічний інститут ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана». У програмі – 155 доповідей. Опубліковано матеріали конференції.

XXIV Міжнародна історико-правова конференція «Наукова спадщина професора В. С. Кульчицького і сучасність» (Львів, 28 квітня – 1 травня 2011 р.). Заклад-господар – Львівський національний університет ім. Івана Франка. У програмі – 83 доповіді. Опубліковано матеріали конференції.

XXV Міжнародна історико-правова конференція «Судова влада в Україні і світі: історія, сучасність, перспективи розвитку» (Саки, 16–18 вересня 2011 р., Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України та ін.; 95 доповідей). Заклад-господар – Кримський економічний інститут

ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана». У програмі – 74 доповіді і круглий стіл (19 учасників). Опубліковано матеріали конференції.

КОНФЕРЕНЦІЇ, ДО СКЛАДУ ЗАСНОВНИКІВ ЯКИХ ВХОДИЛА МІЖНАРОДНА АСОЦІАЦІЯ ІСТОРИКІВ ПРАВА

Науково-практична конференція «Наукова спадщина академіка О. О. Малиновського і сучасність» (Рівне, 4–6 грудня 2008 р.). Головні організатори – Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Рівненський інститут Київського університету права НАН України. У програмі – 54 доповіді. Опубліковано матеріали конференції.

Міжнародна науково-практична конференція «300 років Конституції гетьмана України Пилипа Орлика: проблеми становлення і розвитку українського державотворення» (Львів, 14 травня 2010 р.). Головні організатори – Львівська міська рада, Львівський державний університет внутрішніх справ, У програмі – 142 доповіді. Опубліковано збірку тез конференції.

Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми правового регулювання фінансово-кредитних відносин і державного впливу на економіку» (Суми, Українська академія банківської справи Національного банку України, 4–5 червня 2010 р.). Головні організатори – Національний банк України, Українська академія банківської справи Національного банку України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. У програмі – 29 доповідей історико-правової секції. Опубліковано збірку тез доповідей конференції.

II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми правового регулювання фінансово-кредитних відносин в умовах кризи: практика правозастосування і шляхи її вдосконалення» (Суми, 10–11 червня 2010 р.). Головні організатори – Національний банк України, Українська

академія банківської справи Національного банку України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. У програмі – 35 доповідей історико-правової секції. Опубліковано збірку тез доповідей конференції.

Міжнародна науково-практична конференція «Удосконалення законодавства і практики щодо забезпечення доступу до архівної інформації в Україні» (Київ, Інститут держави і права НАН України, Харківська правозахисна група 25–26 листопада 2010 р.), Головні організатори – Харківська правозахисна група, Державний комітет архівів України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. У програмі – 58 доповідей. Основні доповіді конференції було опубліковано у виданні «Доступ до архівних документів: законодавство і практика / Харківська правозахисна група» (Харків: Права людини, 2010).

Всього проведено 25 основних наукових форумів МАІП, з них у статусі семінару або наукових читань – 6, всеукраїнських конференцій – 5, міжнародних конференцій – 14. Опубліковано 16 збірок матеріалів конференцій і 1 збірку тез доповідей конференції. Готується до друку збірка матеріалів ХХІІ конференції МАІП. Окрім того, МАІП була титульним засновником ще 5 конференцій.

Довідку склав І. Б. Усенко